

การแก้ไขปัญหาความยากจนในสังคมไทยแบบบูรณาการตามหลักพุทธธรรม
เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Problem Solution the Poverty-Stricken in Thai Society
By Buddhist Integration to Asian Economic Community

พระมหานรกร วรเมธี^๑

Phramahanarakorn Waramethe

บทคัดย่อ

สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหามากมาย หาความสงบไม่ได้ ทั้งที่เป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาถึงเหตุที่แท้จริงแล้วจะพบว่า มูลเหตุของปัญหามีจุดกำเนิดมาจากความเสื่อมทางจิตใจของคนในสังคมเป็นเพราะการขาดคุณธรรมประจำใจ ดังนั้นการแก้ปัญหาที่ถูกต้องที่สุด คือการทำให้คนในสังคม มีศีลธรรมประจำใจ การปลูกฝังศีลธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจได้ดังนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยอยู่หลายประการข้อสำคัญที่สุดก็คือ การมีแบบอย่างที่ดีของสังคมโดยใช้หลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้

คำสำคัญ: การแก้ไข, ปัญหาความยากจน, ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

^๑ วัดสร้อยทอง กรุงเทพมหานคร

Abstract

The Thai society has very problem even though is the land of Buddhism. The cause of this problem found that it has come from the decline mind of people in the society. Therefore, the way out of this problem is how to grow the morality to all people which there are many factors as it has the best practice model of society by Buddhist application to all people.

Keywords: Problem Solution the poverty-stricken/Asian Economic Community

บทนำ

หากกล่าวถึงความยากจน (poverty) และคนจน (The poor) สำหรับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายในโลกแล้ว จะหมายถึงประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่มีฐานะความเป็นอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์เส้นมาตรฐานที่สังคมยอมรับได้ โดยมีตัวชี้วัดที่สามารถบ่งบอกถึงระดับความเป็นอยู่ของแต่ละคนหรือแต่ละครัวเรือนว่าอยู่ในระดับที่ยากจนหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับกันว่า ปัญหาความยากจนในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในทวีปเอเชียหรือแอฟริกา เป็นปัญหาที่สั่งสมมานาน ซึ่งทุกรัฐบาลในประเทศกำลังพัฒนาก็พยายามหาแนวทางหรือมาตรการทางนโยบายเพื่อแก้ไขเยียวยาให้ความยากจนหมดไปหรือบรรเทาเบาบางลง แต่ยังไม่เคยปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมว่ามีประเทศใดในโลกรวมทั้งประเทศไทยว่าจะสามารถแก้ปัญหาความยากจนได้สำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากความยากจนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค จนกระทั่งถึงระดับโลก อีกทั้งยังมีปัจจัยส่วนบุคคลที่เป็นปฏิกริยาตอบโต้กับโครงสร้างดังกล่าวด้วย ในลักษณะที่เป็นพลวัตรซึ่งเกิดขึ้นจากสาเหตุต่าง ๆ ในหลายมิติพร้อมกัน ยากที่จะแก้ไขด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง อีกทั้งไม่สามารถระบุสาเหตุของปัญหาได้ชัดเจน สำหรับทุกกรณีแต่อาจจะลดปัญหาโดยรวมไปได้ถ้ามีการเริ่มแก้ปัญหาโดยค้นหาที่เป็นคานงัดที่สำคัญให้ได้ก่อน คานงัดดังกล่าวอาจมีค่าตอบอยู่ในคำสอนทางพระพุทธศาสนารวมอยู่ด้วย

ปัญหาความยากจน คือ สภาพการดำรงชีวิตของบุคคลซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และไม่สามารถจะบำบัดความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนเป็นเหตุให้บุคคลนั้นมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่สังคมวางไว้ หรือสภาพการดำรงชีวิตของบุคคลที่มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ไม่สามารถจะหาสิ่งจำเป็นมาสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจได้อย่างเพียงพอ จนทำให้บุคคลนั้นมีสภาพความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สังคมวางไว้ ความยากจนขึ้นอยู่กับมาตรฐานของแต่ละสังคม ปัญหาเรื่องความยากจนเป็นปัญหาเก่าแก่มากมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ดังจะเห็นได้จากคัมภีร์ไบเบิลที่เขียนไว้ว่า “For you always have the poor with you...” ปัญหาเรื่องความยากจนกำลังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศกำลังพัฒนา (developing countries) ซึ่งกล่าวว่ามีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ คือ ๑. ความยากจน (Poverty) ๒. โรคภัยไข้เจ็บ (Illness) ๓. ความไม่รู้ (Ignorance) ๔. ความเฉื่อยชา (Inertia)

ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในสภาวะการณ์ปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง เพื่อให้ก้าวทันกับเหตุการณ์ในอนาคตที่จะต้องประสบจะเห็นได้จากรายงานสถิติแห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ซึ่งรัฐบาลคาดหวังว่าจะใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรและข้อมูลทางสถิติช่วยรัฐบาลในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Public Policy) การแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy Implementation) ตลอดจนการกระจายบริการสาธารณะให้ถึงประชาชน อย่างมีประสิทธิภาพ การทำเช่นนี้ก็เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งเป็นปัญหารากฐานของปัญหาอื่น ๆ ในสังคมไทย ดังที่สะท้อนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับหลัง ๆ รัฐบาล จะอ้างอิงข้อมูล สถิติ และกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ระบุตัวเลขทางเศรษฐกิจมากขึ้น จนกระทั่งถึงกับใช้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ เช่น กำหนดอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือ GDP (Gross Domestic Product) และผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือ GNP (Gross National Product) ในแต่ละช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากสถิติแห่งชาติที่น่าสนใจว่าด้วยสถิติรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๒ ระบุไว้ ดังนี้ คือ ๑๘,๖๖๐ บาท/ ปี (๒๕๕๐) ๒๐,๙๐๓ บาท/ปี (๒๕๕๒) เป็นรายได้ประชาชาติมวลรวมทั่วราชอาณาจักร แต่เมื่อจัดเป็นภาคแล้วจะพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้รวมต่อครัวเรือนคิดเป็น ๑๒,๙๙๕ บาท/ปี(๒๕๕๐) ๑๕,๓๕๘บาท/ปี (๒๕๕๒) ซึ่งเป็นสถิติรายได้ต่ำสุดของประเทศ^๒ ค่าใช้จ่ายต่อครัวเรือนโดยรวมทั้งประเทศ ๑๖,๘๑๙ บาท/ปี (๒๕๕๐) ๑๔,๘๘๕/ปี (๒๕๕๒) ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๓,๔๒๒ บาท/ปี(๒๕๕๐) ๑๒,๐๑๓บาท/ปี (๒๕๕๒)^๓ จะพบว่าสถิติรายจ่ายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีตัวเลขจะมากกว่าซึ่งสวนทางกับรายรับในแต่ละครัวเรือน ซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะตกไปอยู่ที่เรื่องของอุปโภคบริโภคเกี่ยวกับปัจจัย ๔ พื้นฐานเบื้องต้น จากตัวอย่างสถิติที่ยกมาแสดงให้เห็นว่าภาค

^๒ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ประมวลสถิติที่สำคัญของประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๘๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

ตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาความยากจนได้ตามนโยบายของรัฐบาลหลายรัฐบาล

ปัญหาความยากจนถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญเชิงนโยบายปัญหาหนึ่งของรัฐบาลตลอดมา ในยุครัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้จัดให้ปัญหาความยากจนเป็นนโยบายเร่งด่วน ๑ ใน ๓ นโยบายสาธารณะ (Public Policy) ของรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้แถลงนโยบายไว้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ กล่าวคือนโยบายสาธารณะเร่งด่วนทั้ง ๓ ประการได้แก่ ๑) นโยบายต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาหาเสพติด ๒) นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาความยากจน ๓) นโยบายการต่อสู้เพื่อชนะปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้น การดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนให้หมดไปจากประเทศไทย และเสริมสร้างการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมนั้น จึงเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) เป็นโจทย์และเป็นปัญหาสำคัญทางนโยบายสาธารณะที่จะต้องมีการนำไปสู่กระบวนการนำนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติให้เป็นผล เพื่อให้ปัญหาความยากจนหมดสิ้นไปจากประเทศไทยให้ได้

การดำเนินการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาความยากจนของรัฐบาลในปี พ.ศ.๒๕๔๖ รัฐบาลได้กำหนดแนวทางการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาความยากจน และจัดตั้งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) เป็นองค์กรระดับชาติ ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรในการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาความยากจนในระดับต่าง ๆ ขึ้นเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างจริงจัง และในวาระเริ่มแรกของการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนนั้น สิ่งที่รัฐบาลจำเป็นต้องทราบก็คือการรับทราบปัญหาความต้องการของประชาชนที่จะช่วยสะท้อนปัญหาความยากจนของประชาชน ให้ทราบว่า เตือนร้อนอะไร ต้องการอะไร เพื่อที่รัฐบาลจะได้แก้ไขปัญหาคอย่างถูกต้องและแก้ไขทั้งระบบต่อไป

ผลเสียของความยากจน

๑. ผลเสียต่อบุคคลและครอบครัว ทำให้บุคคลสูญเสียบุคลิกภาพที่ดี ครอบครัวขาดเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ไม่สามารถจะส่งบุตรหลานเล่าเรียนได้เท่าที่ควร

๒. เป็นภาระแก่สังคม สังคมต้องอุ้มชู ดูแลคนยากจน ทำให้ประเทศชาติไม่สามารถจะทุ่มเทการพัฒนาได้

๓. ทำให้เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไม่มั่นคง ประเทศที่มีคนยากจนมากก็ไม่สามารถจะพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้ ทำให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และความไม่มั่นคงทางสังคม เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่เป็นปฏิรูปประเทศเพราะมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาโดยตลอด คนไทยส่วนใหญ่เคารพนับถือ และปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าจนกลายเป็นวิถีชีวิตไทยที่ผสมผสานกันระหว่างความเป็นชาวไทยกับความเป็นชาวพุทธ ความผสมผสานกันระหว่างสองสิ่งดังกล่าวข้างต้นนี้ ในแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่เกิดจากการคิดหาเหตุผลของพระพุทธเจ้าที่จะแก้ไขปัญหาชีวิตของมวลมนุษยชาติ ซึ่งมีทั้งปัญหาเฉพาะและปัญหาของส่วนรวมที่เรียกว่า ปัญหาสังคม และในที่สุดพระพุทธเจ้าก็ได้ประสบความสำเร็จในการคิดหาเหตุผล ในการแก้ไขปัญหาชีวิตของมนุษย์ เพราะความที่คนเป็นสมาชิกของสังคม ที่ยังมีกิเลส ตัณหา ที่เป็นสาเหตุแห่งปัญหา ดังนั้นเมื่อยามใดก็ตามที่คนในสังคมขาดคุณภาพจิตที่ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรมอันสามารถควบคุมกิเลส ตัณหาได้ ปัญหาย่อมเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา หากคนสามารถควบคุมสาเหตุแห่งปัญหา(กิเลส ตัณหา) ในตัวตนของมนุษย์ได้ สังคมก็จะมีแต่ความสงบ ปลอดภัยจากความเดือดร้อนวุ่นวาย

การแก้ปัญหาความยากจนตามหลักพุทธธรรม

วิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาความยากจนสังคมไทย เรียงลำดับ ดังนี้

๑. ให้การศึกษาแก่ประชาชนให้ทั่วถึงและสูงขึ้น การศึกษาเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้สูงขึ้น รัฐจึงควรทุ่มเทงบประมาณในการให้การศึกษาแก่ประชาชน

๒. รัฐต้องจัดสวัสดิการที่ดีให้แก่ประชาชน ต้องจัดให้ประชาชนมีการศึกษาที่ดีและมีงานทำทุกคนเพื่อ เป็นหลักประกันของชีวิต ควรจัดให้มีการประกันสังคมโดยทั่วถึง

๓. พัฒนาเศรษฐกิจอย่างเหมาะสมกับประเทศ โดยพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อส่วนรวมกระจายรายได้สู่ชนบทมากขึ้น พยายามลดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยให้อยู่ในระดับเดียวกัน

๔. มีการพัฒนาสังคมให้เหมาะสม โดยเฉพาะระดับครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่สำคัญ ต้องพัฒนาก่อนสถาบันอื่น ๆ ควรสร้างค่านิยมที่ดีให้กับเด็ก เช่น ให้ความรู้สึกดี ยยัน ใฝ่ศึกษา

ความยากจน โดยทั่วไปจะหมายถึง ความยากจนที่วัดกันที่ระดับรายได้ หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลว่ามีรายได้ไม่เพียงพอ หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับในแต่ละสังคม ครอบคลุมถึงการขาดโอกาสด้านการศึกษารักษาพยาบาล และโอกาสอื่นในการพัฒนาคน การไร้ซึ่งอำนาจ การขาดสิทธิขาดเสียง ตลอดจนการตกอยู่ในความเสี่ยงและความหวาดกลัว มีปราชญ์โบราณได้จำแนกประเภทของความยากจนไว้ ดังนี้

๑. จนทรัพย์ ไม่มีเงินใช้
๒. จนตรอก ไม่มีทางไป
๓. จนใจ ไม่มีทางคิด
๔. จนแต่้ม ไม่มีทางเดิน
๕. จนมุม ไม่มีทางหนี
๖. จนปัญญา หาทางออกไม่มีและมีวิธีแก้ไขอย่างน่าสั่นใจว่า
จนเพราะไม่มี ชัดข้องขัดสน แก้ที่เศรษฐกิจ
จนเพราะไม่พอ ถมไม่เต็ม พร่องอยู่เป็นนิตย์ แก้ที่ใจ
จนเพราะไม่เจียม ไม่กตัญญู ต้องรู้ประมาณตน
จนเพราะไม่จำ ขาดสำนึก คิดแต่แก้ตัว ต้องแก้ไขที่ตน

พุทธธรรม เป็นหลักคำสอนที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตของมนุษย์ และการแก้ปัญหาความยากจนก็รวมอยู่ในหลักคำสอนนั้นด้วย ดังได้กล่าวมาแล้ว จุดประสงค์ของเศรษฐกิจนั้นก็เพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์ หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็เพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี หรือมีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้น ในทางเศรษฐกิจถือว่า ยิ่งมีการอยู่ดีกินดีด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคมากเพียงใด ชีวิตย่อมมีความสุขและสะดวกสบายมากเพียงนั้น และเชื่อว่า เมื่อมีสินค้า และมีการบริการที่ผลิตได้ให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ประชาชนก็จะมีความสุขและความเป็นอยู่ดีขึ้น ความสุขดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่าเป็นความสุขในด้านวัตถุ จะกล่าวว่าความมุ่งหมายของเศรษฐกิจก็เพื่อจะสร้างความสุขใจด้านวัตถุให้แก่มนุษย์นั่นเอง ก็ย่อมเป็นการถูกต้อง พุทธศาสนาก็มีความมุ่งหมายที่จะ

สร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกัน ซึ่งพุทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น ๒ ประเภท คือ สามีสุข และ นิรามิสสุข

สามีสุข คือสุขที่อิงอามิสหรือวัตถุ ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดจากการได้เสพ สิ่งที่ตนปรารถนา เป็นความสุขขั้นต้นนั่นเอง ซึ่งยังมีกิเลส จากจิตที่ไม่เป็นอิสระจากกิเลส เพียงแต่กิเลสถูกตอบสนองนั่นเอง

นิรามิสสุข เป็นความสุขที่ไม่ต้องอาศัยอามิส หรือวัตถุ มีทั้งความสุขจากจิตใจที่เป็นอิสระจากกิเลส ความสุขที่เกิดจากการทำความดี ความสุขที่เกิดจากการมีครอบครัวที่อบอุ่น การมีมิตรไมตรีต่อกัน รวมทั้งสุขที่เกิดจากการทำสมาธิภาวนา ความสุขที่เกิดจากการลดละความยึดติดถือมั่น ในตัวกูของกู เหล่านี้เป็นที่มาของความสุขทางใจ ซึ่งเป็นความสุขที่แท้จริง

ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาแท้จริงแล้ว ความสุข มิได้มีเพียงจากการเสพ ที่ต้องอาศัยวัตถุ หรือมีกิเลสมาเกี่ยวข้อง ความสุขที่จิตใจเราเป็นอิสระจากกิเลส นั้นเป็นความสุขที่แท้ เช่นความสุขที่ได้จากการทำดี พระพุทธศาสนามีหลักธรรมช่วยแก้ปัญหาความยากจนไว้ ดังนี้

(๑) ทัฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์อันพึงได้รับในปัจจุบัน คือ

๑) อุฏฐานสัมปนา^๔ ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักการผลิตกรรม

๒) อารักขสัมปทา ต้องมีการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บกักคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะถ้าเป็นทรัพย์ก็ต้องยังรู้จักเก็บออมข้อนี้ตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม

๓) กัลยาณมิตรตตา ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุหทัยมิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริง ที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์

^๔ อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต ๒๓/๑๔๕/๒๙๔ - ๕

๔) สมชีวิตา ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budget งบประมาณประจำบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัวนั่นเอง

(๒) หลักกตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณตนหรือรู้จักความพอดีในการแสวงหาทรัพย์ ในทางที่ชอบไม่โลภมากจนเกินไป และเมื่อหามาได้แล้วก็ต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายด้วย ต้องไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินไป และต้องมีอัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตนเอง คือ ต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเรามีชาติตระกูลยศตำแหน่ง หน้าที่การงานความรู้ความสามารถแค่ไหนเพียงไรแล้วต้องประพฤติตนให้สมกับภavnนั้น ๆ อย่างหลงตัวเอง อย่าลืมตัวเองเป็นเด็ดขาด เช่น เป็นนายจ้าง จะต้องเอาใจใส่ดูแลในเรื่องค่าจ้างที่เป็นธรรมรวมทั้งสวัสดิการอื่น ๆ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางวิธีที่นายจ้างจะพึงปฏิบัติต่อลูกจ้างไว้ ๕ ประการ คือ

๑) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง เพศ วัย ความสามารถ

๒) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่

๓) ให้สวัสดิการมีช่วยรักษาพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ เป็นต้น

๔) มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้

๕) ปลอ่ยในสมัย คือ เลิกงานตามเวลา และให้โอกาสพักผ่อนรื่นเริงตามสมควร

(๓) อริยทรัพย์ ๗^๕ อริยทรัพย์ ทรัพย์ล้ำค่า ๗ ชนิด บรรดาทรัพย์สมบัติภายนอก เช่น วัตถุสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ อาคารบ้านเรือน เครื่องประดับตกแต่ง แม้จะมีค่าแต่สิ่งเหล่านี้เป็นทรัพย์ภายนอกไม่มั่นคงถาวร สูญหายได้ง่าย ส่วนทรัพย์ล้ำค่า ได้แก่ ทรัพย์ภายในเรียกว่า อริยทรัพย์ ๗ อย่างคือ

๑) ศรัทธา ความเชื่อมั่นอย่างมีเหตุผล เช่น เชื่อในเรื่องของกรรมและผลแห่งกรรม คือ ผลแห่งการกระทำ บุคคลทำอย่างไรย่อมได้รับผลกรรมนั้น ๆ เสมอ

๒) ศีล ความประพฤติดีงามคือมีระเบียบวินัย มีพฤติกรรมดีงาม ปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง มีความตรงไปตรงมาทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) หิริ ความละอายต่อบาป เกลียดความชั่ว คนมีความละอายต่อความชั่วเป็นบุคคลที่ควรคบเพราะเป็นคนที่มีศีลธรรมจริงใจ และบริสุทธิ์ใจต่อบุคคลทั้งปวง

^๕ ๑ง.สตตก.๒๓/๖/๙.; ๑ง.สตตก.๒๓/๑/๑.

๔) โอดตปปะ ความกลัวบาป คือกลัวความชั่ว ไม่ยอมให้ความชั่วเกิดขึ้น ถือว่าความชั่วเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยงให้ไกลความชั่วคือทุจริต ความประพฤติผิดทางกาย วาจา ใจ

๕) พาหุสัจจะ ความคงแก่เรียน คือ ผู้สนใจในการแสวงหาความรู้ให้แก่ตน ให้มีความเฉลียวฉลาดรู้เท่าทันเหตุการณ์วิชาการอันละเอียดลึกซึ้ง

๖) จาคะ เสียสละสิ่งของ ๆ ตน แบ่งปันให้แก่ผู้สมควรให้ไม่ตระหนี่เหนียวแน่น รู้จักสงเคราะห์อนุเคราะห์คนอื่น ไม่ว่าจะเป็บบุคคลหรือสังคม ถือว่าเป็นการจัดความตระหนี่ซึ่งเป็นกิเลสฝังแน่นอยู่ในสันดาน

๗) ปัญญา ความฉลาดรอบรู้ รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่มีโทษประโยชน์ รู้จักประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน รู้จักของจริงของเทียม รู้จักทางแห่งความพ้นทุกข์คือมรรค ๘ ประการ หรือ รู้ใน อริยสัจ ๔ คือ รู้ทุกข์ รู้เหตุแห่งทุกข์ รู้ความดับทุกข์ และรู้วิธีการดับทุกข์

หลักพุทธธรรมสำคัญ ที่ควรจะนำมาประยุกต์เข้ากับลักษณะทั่วไปในการแก้ปัญหาความยากจน

๑) เน้นการพึ่งตนเอง : ความหมายในทางพุทธธรรมคือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการพิจารณาอย่างแยกคาง เห็นความเป็นจริงของความไม่เที่ยงแท้แน่นอนในขณะที่ความหมายที่มักเข้าใจกันในทางเศรษฐศาสตร์คือ

๒) เน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท : เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรม และยังนำมาประยุกต์กับเศรษฐกิจได้

๓) เน้นอหิงสา หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง : ประโยชน์ข้อนี้ ก่อให้เกิดความร่วมมือกันแทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นได้ และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย แต่สิ่งที่ต้องขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิงคือ ความโลภ

๔) เน้นการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน สัมมาอาชีวะ : ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค-ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดีแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง

๕) เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น : ข้อนี้ถือเป็นหัวใจของพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลางมุ่งเน้นสันติสุข ท่ามกลางในทางเศรษฐกิจ ที่ต้องแข่งขัน

กันอย่างดุเดือดเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับประโยชน์มหาศาล

๖) พยายามละกิเลสและความโลภ : ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเลี้ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญ ที่อาจจะนำความเสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม

๗) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความสะอาด และเกรงกลัวการกระทำ ความผิด : เน้นการมีจิตใจเป็นกุศลมีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ยอมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์

ทรัพย์ทั้ง ๗ ประการนี้ จะอยู่กับตัวตลอดเวลา ไม่มีใครจะช่วงชิงหรือลักขโมยไปได้ เป็นทรัพย์อันล้ำค่าหรืออริยทรัพย์ และเป็นทรัพย์ที่ไม่ทำให้ยากจนในทุกภพชาติ

นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ยังได้กล่าวถึงทรัพย์ทั้ง ๗ ประการเพื่อมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน นอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ถาวรระยะยาว และเด็ดขาดแล้วยังเป็นการช่วยป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความยากจนให้ลดลง และหมดไปในสังคมอีกด้วย “ทรัพย์” ตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นเพียงอุปกรณ์หรือปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต ช่วยให้เรา มีความสะดวกและพร้อมมากขึ้น แต่ไม่ใช่จุดหมายของการมีชีวิตอยู่ที่แท้จริง และหากมีทรัพย์มากเกินไป หรือเกินความจำเป็นก็เป็นทุกข์อีกแบบหนึ่ง ทำให้เกิดการยึดมั่น ถือมั่น ทำให้ชีวิต มีความ กังวล เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนไปสู่จุดหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา ดังคำสอนที่ว่าเมื่อมีทรัพย์สินสมบัติก็ทำให้ได้ว่าเป็นเพียงสักแต่ว่ามี เพื่อประโยชน์ในการอาศัยใช้สอยและบำเพ็ญประโยชน์ ห้ามมิให้ยึดมั่นถือมั่นจนต้องเป็นทุกข์

พุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์หรือบูรณาการแก้ไขความทุกข์ของคนจน จะต้องแก้ ปัญหาทั้ง ๒ ด้าน คือ ทั้งร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน เช่น การแก้ทางร่างกายเป็นการแก้ ด้วยการให้วัตถุที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตเป็นการแก้ภายนอก หรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าระยะสั้น ๆ เท่านั้น แต่ถ้าจะแก้ให้ตรงสาเหตุ จะต้องแก้ภายใน เป็นการแก้ไขด้วยการพัฒนาจิตใจให้มีความเข้มแข็ง อดทน โดยมุ่งตัดกิเลส ตัณหา ที่เป็นต้นเหตุนำไปสู่ความทุกข์ ความยากจน และปัญหาสังคมอื่น ๆ ให้หมดไปด้วยวิธีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในหมวดต่าง ๆ ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมข้ออื่น ๆ แม้ไม่ได้ระบุเรื่องของการแก้ปัญหาความยากจนไว้อย่างชัดเจน แต่ถ้าเป็นการกระทำที่จะนำความทุกข์ความเดือดร้อนมา

ให้ก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ และไม่ควรถังอยู่ในความประมาท โดยการปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์ คือ ไม่ล่วงละเมิดในการทำมาชั่ว (อกุศลกรรมบถ ๑๐) สร้างคุณงามความดี (บุญกิริยาวัตถุ ๑๐) และทำจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว ก็จะเป็นการป้องกัน บรรเทา และแก้ไข ปัญหาความยากจนได้

พุทธธรรมคือแนวทางแก้ไขปัญหาความยากจนของอาเซียน

อย่างไรก็ตาม แม้พุทธธรรมที่กล่าวมานั้นมีส่วนช่วยชาวพุทธให้เป็นผู้ที่สามารถ แก้ปัญหาความยากจนได้ แต่สิ่งสำคัญไม่ใช่เพียงพุทธธรรมอย่างเดียวที่จะสามารถลดปัญหานี้ได้ ต้องอาศัยทั้งภาคเศรษฐกิจและการแก้ปัญหาภาครัฐเข้ามาช่วยจึงทำให้ประเทศชาติสามารถ เป็นต้นแบบของประเทศที่แก้ปัญหาความยากจนได้สำเร็จ

ประเทศไทยถือเป็นต้นแบบของความสำเร็จการลดปัญหาความยากจนในอาเซียน โดยการเน้นการส่งเสริมอาชีพจากทักษะนอกห้องเรียนและการศึกษานอกระบบให้แก่คนในพื้นที่ นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวถึงความยากจนของอาเซียนว่า ในอาเซียน หากไม่นับสิงคโปร์ มีประเทศที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาความยากจนเพียง ๒ ประเทศ คือ ไทยและมาเลเซีย ทั้ง ๒ ประเทศใช้นโยบายเศรษฐกิจคล้ายกัน ทั้งนโยบายภาคบริการ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม สมัยใหม่ อีกทั้งยังมีธุรกิจเกษตรกรรมและธุรกิจท่องเที่ยวเป็นตัวช่วยกระจายรายได้สู่คนทุกระดับ จึงช่วยให้แก้ปัญหาความยากจนได้ดีกว่าประเทศอื่น แต่สิ่งที่ควรสนับสนุนคือกลุ่มเอสเอ็มอีและภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ใช้แรงงานมากและสร้างรายได้ลงไปถึงพื้นที่ทันที เพื่อรองรับการเติบโตสู่ประชาคมอาเซียน

ตามที่อาเซียนได้กำหนดกรอบความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาชนบทและการแก้ไข ปัญหาความยากจน พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘ มีกลยุทธ์การทำงาน ๖ เรื่องได้แก่

- (๑) การพัฒนาชนบท
- (๒) การสร้างความมั่นคงทางอาหาร
- (๓) การสร้างเครือข่ายความคุ้มครองทางสังคมด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการสังคม

(๔) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

(๕) การพัฒนาพื้นที่เฉพาะเพื่อการสร้างงานสร้างรายได้ และ

(๖) การกำกับดูแลและการประเมินความยากจนในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันเส้นความยากจนสากลอยู่ที่ระดับ ๑,๒๐๐ บาทต่อเดือน ของคนไทยล่าสุด ปี ๒๕๔๔ อยู่ที่ ๒,๔๐๐ บาทต่อเดือน ยังมีผู้มีรายได้ต่ำกว่าเส้นดังกล่าวอีก ๘.๘ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๑๕ ของประชากรทั้งประเทศ “สิ่งที่ต้องทำต่อจากนี้คือการทำ Poverty Mapping กำหนดพิกัดผู้ที่มีความยากจนว่าอาศัยอยู่บริเวณใด มีวุฒิการศึกษาใด อยู่ในอาชีพใด จากนั้นจะเติมเรื่องการศึกษา ส่งเสริมอาชีพนอกการศึกษาที่ใช้ทักษะฝีมือนอกห้องเรียนให้แก่คนพื้นที่ดังกล่าว โดยเน้นการมีวินัยและความเข้มแข็งในการร่วมแก้ปัญหาของชุมชน”

ตารางเปรียบเทียบกลยุทธ์การทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวทางอริยทรัพย์ ๗ กับกรอบการพัฒนาชนบทและการแก้ไขปัญหาความยากจนของอาเซียน

กลยุทธ์การทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวทางอริยทรัพย์ ๗	กรอบการพัฒนาชนบทและการแก้ไขปัญหาความยากจนของอาเซียน
๑. ศรัทธา ความเชื่อมั่นอย่างมีเหตุผล	๑. การพัฒนาชนบท
๒. ศील ความประพฤติดีงามคือมีระเบียบวินัย มีพฤติกรรมดีงาม	๒. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
๓. หิริ ความละอายต่อบาป เกลียดความชั่ว	๓. การพัฒนาพื้นที่เฉพาะเพื่อการสร้างงานสร้างรายได้
๔. โอตตปปะ ความกลัวบาป คือกลัวความชั่ว	การพัฒนาพื้นที่เฉพาะเพื่อการสร้างงานสร้างรายได้
๕. พาหุสัจจะ ความคงแก่เรียน คือ ผู้สนใจในการแสวงหาความรู้ให้แก่ตน	๔. การสร้างเครือข่ายความคุ้มครองทางสังคม ด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการสังคม
๖. จาคะ เสียสละสิ่งของ ๆ ตน แบ่งปันให้ แก่ผู้สมควรให้ไม่ตระหนี่เหนียวแน่น	๕. การสร้างความมั่นคงทางอาหาร
๗. ปัญญา ความฉลาดรอบรู้ รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่มีใช้ประโยชน์	๖. การกำกับดูแลและการประเมินความยากจนในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง

จิตสำนึกสังคมพุทธกับประชาคมอาเซียน

การปลูกจิตสำนึก พระ ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงการปลูกจิตสำนึกของสังคมพุทธ ความว่า ตามหลักพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจะต้องมองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง โดยมีคำอธิบายดังต่อไปนี้

๑. มองกว้าง พระพุทธศาสนาสอนให้เรา มองกว้าง กล่าวคือไม่ให้มองแค่ตัวเอง ไม่ให้มองแค่สังคมของเรา แต่ให้มองทั้งโลก ให้มีปัญญามองเห็นระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยในสรรพสิ่ง ในธรรมชาติทั้งหมด เรามองว่าธรรมชาติทั้งหมดนี้เป็นระบบแห่งปัจจัยสัมพันธ์ สิ่งทั้งหลายในจักรวาลนี้มีความสัมพันธ์ พึ่งพาอิงอาศัยและส่งผลกระทบต่อกันทั้งสิ้น และให้มีเมตตากรุณาดำเนินชีวิตและบำเพ็ญกิจต่างๆ

มองกว้าง นั้น ถ้ายิ่งมองออกไปไม่ถึงทั้งโลกหรือถึงอารยธรรมของมนุษยชาติ ก็ขอให้มีจิตสำนึกทางสังคม ในระดับประเทศชาติของตัวเองก่อน เป็นการค่อยๆ ฝึก ค่อยๆ พัฒนากันไป ขยายทัศนะออกไป ไม่ใช่มองอยู่แค่ตัวเองและผลประโยชน์ของตัวเองหรือเอาแต่กลุ่มแต่พวกของตัวเองแล้ว ก็กระทบกันไป กระแทกกันมา อยู่แค่นั้น จิตสำนึกทางสังคมนั้น ตอนแรกเอาแต่ให้มีความรักบ้านเมือง มีความซาบซึ้งภูมิใจในความดีงามของชุมชนหรือสังคมของตน ซึ่งจะแสดงออกมาในจิตใจ เช่น เมื่อเห็นคนต่างประเทศเข้ามาในบ้านเมืองของตน ก็คิดนึกว่า ถ้าคนต่างชาติเหล่านั้นเดินทางไปในประเทศของเรา ได้เห็นความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ทิวทัศน์ธรรมชาติที่สวยงามในบ้านเมืองของเรา และประชาชนที่อยู่ดีมีสุขมีน้ำใจ เขาก็คงจะชื่นชม

แม้แต่ไม่เห็นคนต่างชาติเหล่านั้น แต่ตนเองเดินทางไปในบ้านเมืองของตัวเอง มองเห็นความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ทัศนียภาพในธรรมชาติแวดล้อมที่ยังคงอยู่ในสภาพอันดี และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี แล้วเกิดความรู้สึกชื่นใจ อยากให้คนต่างบ้านต่างเมืองมาเห็น และนึกว่าถ้าเขามาเห็นแล้ว เขาก็จะชื่นชม เมื่อนึกไปและทำให้เป็นไปจริงได้อย่างนี้แล้ว ก็เกิดความปิติ เอิบอ้อมปลาบปลื้มใจ ภูมิใจในประเทศชาติบ้านเมือง ความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้ ถ้ามีขึ้นเกิดขึ้นเสมอ ๆ ก็จะชักนำจิตใจและความคิดไปในทางที่ดีงาม และสร้างสรรค์ จะทำให้ชีวิตและสังคมเจริญพัฒนาไปในทางที่ดีงามถูกต้อง

๒. คิดไกล พระพุทธศาสนาสอนให้ คิดไกล ไปข้างหน้าจนกว่าจะถึงจุดหมายสูงสุด ให้มีชีวิตอยู่กับปัจจุบัน โดยมีปัญญาสืบค้นหยั่งรู้เหตุปัจจัยยาวไกลในอดีต และมีความไม่ประมาท ที่จะป้องกันความเสื่อมและสร้างสรรค์เหตุปัจจัยให้พร้อม ที่จะนำไปสู่ความเจริญอกงามในอนาคต บนฐานแห่งชีวิตที่อยู่กับปัจจุบัน ที่จัดการกับปัจจุบันให้ดีที่สุด ด้วยการพัฒนาตนก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา ให้ชีวิตองกงามสมบูรณ์จนถึงพระนิพพาน นี่คือการคิดไกลอย่างยิ่ง

๓. ใฝ่สูง ก็คือใฝ่ธรรมมุ่งแสวงหาความรู้ให้เข้าถึงความจริงแท้ ปรรณานาจะสร้างสรรค์ความดีงาม บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่สังคม ให้ชีวิตและสังคมบรรลุความดีงามประเสริฐเลิศด้วยธรรม เหมือนดังพระโพธิสัตว์ที่ตั้งปณิธานใฝ่ปรรณานาโพธิญาณ มีใจเด็ดเดี่ยว มุ่งหวังบรมธรรมอย่างนี้จึงจะเรียกว่าใฝ่สูง

ความ ใฝ่สูง คือใฝ่ธรรม ที่เป็นหลักการใหญ่ประจำใจของคนทั้งสังคม คือ การถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพธรรม บูชาธรรม คนในสังคมนี้อาจจะต้องเชิดชูบูชาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ยึดเอาธรรม คือ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงามนั้นเป็นบรรทัดฐาน ถ้าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งความใฝ่ธรรมได้อย่างนี้ ก็ถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็นสังคมที่มีอุดมธรรม ถ้าคนไทยมีอุดมธรรมแล้ว ปัญหาต่างๆ ที่เลวร้ายทั้งหลายจะหมดไป และความเจริญพัฒนาที่แท้จริงอันพึงปรารถนาก็จะตามมา

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงการที่เราจะมีส่วนร่วมในฐานะเป็นประเทศสมาชิกอาเซียน ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนานั้น มิใช่หมายถึงเฉพาะ การที่พุทธศาสนิกชนจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของกลุ่มสมาชิกอาเซียนเท่านั้นแต่พุทธศาสนิกชนจะต้องมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ให้มี ความสงบสุข ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมนั้นๆ เป็นเบื้องต้น ซึ่งพระธรรมปิฎก กล่าวว่า

(๑) คนมีคุณแก่ส่วนรวม สมาชิกที่ดีของสังคมจะเป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม มีธรรมคือหลักความประพฤติ ดังนี้

๑) มีหลักพรหมวิหาร คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่ กว้างขวางดุจพระพรหม ๔ อย่างคือ มีเมตตา คือความรักความปรารถนาดี มีไมตรีจิตที่ดี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข มีความกรุณา คือความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง มีมุทิตา คือความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิก

บาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน และมีอุเบกขา คือความมีใจเป็นกลาง มองตามความเป็นจริง ไม่เอนเอียง หรือมีอคติ เป็นต้น

๒) บำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ ปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ อย่าง คือ ทาน คือการให้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยา แก่เพื่อนร่วมสังคม ปิยวาจา คือ เจรจาอ่อนหวาน พูดคำที่สุภาพ อ่อนโยนและเป็นคำที่มีประโยชน์ที่ผู้ฟังได้ฟังแล้วชื่นใจ สบายใจเห็นประโยชน์ในคำพูดนั้น พูดให้กำลังใจ เป็นต้น อัถถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่ การไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนมนุษย์ และไม่นิ่งดูตายเมื่อผู้อื่นขอความช่วยเหลือ การสนับสนุนในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคม และ สมานัตตา คือ การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัว ไม่หยิ่งจองหองในเมื่อได้ดีมีฐานะ ซึ่งได้แก่ การให้ความนับถือเพื่อนมนุษย์ ผู้มีฐานะศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับตน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามบุคคลที่ด้อยกว่าตน เป็นต้น

(๒) คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของหมู่ชน คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของหมู่ชน ซึ่งจะช่วยให้หมู่ชนอยู่ร่วมกันด้วยดี มีธรรม คือหลักความประพฤติ ดังนี้

๑) พึ่งตนเองได้ คือทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือหมู่ญาติ ด่วนการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งตนเอง เรียกว่า นาถกรณธรรม ๑๐ ประการคือ มีศีล คือประพฤติดีมีวินัย มีพหุสัจจะ คือมีการศึกษาเล่าเรียนมาก มีกัลยาณมิตรตตา คือรู้จักคบคนดี มีโสวัจจสตา คือเป็นคนพูดง่าย ไม่กระด้างดื้อรั้น มีกิงกรณียะสุ ทักขตา คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือกิจการของหมู่คณะ มีธรรมกามตา คือ เป็นผู้ใฝ่ศึกษาหลักธรรม สิ่งดีงามทั้งหลาย มีวิริยารัมภะ คือมีความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้าน มีสันตุภูฐิ คือ มีความรู้จักพอ ไม่โลภมาก มีสติ คือมีสติมั่นคง มีความรู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา และมีปัญญา คือเป็นผู้เข้าใจถึงเหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว เป็นต้น

๒) อยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว พึ่งปฏิบัติหลักการอยู่ร่วมกัน ที่เรียกว่า สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกลึกลงกัน) มี ๖ ประการคือ มีเมตตาทายกรรม ได้แก่ การเข้า

ไปตั้งกายกรรมประกอบด้วย เมตตา นั่นคือ การอยู่ด้วยกันด้วยการกระทำดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน แต่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกัน เพื่อความสงบสุขร่วมกัน เป็นต้น มีเมตตาวัจกรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งวัจกรรมประกอบด้วยเมตตา คือใช้หลักการพูด โดยการเจรจาให้เข้าใจกัน ไม่กล่าวร้ายเสียดสีกัน เป็นต้น มีเมตตาโมธรรม ได้แก่ การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือการไม่คิดทำร้ายซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีจิตเมตตาต่อกัน เป็นต้น แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาด้วยความชอบธรรมแก่เพื่อร่วมสังคม ได้แก่ การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านอาหาร เครื่องอุปโภค บริโภคเครื่องมือการเกษตร ตลอดจนวิทยาการความรู้ต่างๆ ให้แก่เพื่อนร่วมสังคม รวมตลอดถึงการรู้จักใช้ทรัพยากร ธรรมชาติร่วมกัน ไม่ทำลายระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดผลกระทบมวลมนุษย์ เป็นต้น รักษาความประพฤติ(ศีล) เสมอกัน ได้แก่ การอยู่ร่วมกันอย่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาคกัน และ มีความเห็นร่วมกัน ไม่วิวาทเพราะมีความเห็นผิดกัน ได้แก่ การอยู่ร่วมกันจะต้องยอมรับในกฎกติกาทางสังคมที่กำหนดไว้ ไม่กระทำตนเสมือนว่าเป็นการฝ่าฝืนมติของสังคมไม่เอาไรต์เอาเปรียบกันหรือข่มเหงกีดกันผู้อื่น มีแต่จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย

(๓) คนมีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี สมาชิกของรัฐผู้มีส่วนร่วมให้เกิดการปกครองที่ดี โดยเฉพาะคนในสังคมประชาธิปไตย พึงรู้หลักและปฏิบัติดังนี้

๑) รู้หลักอธิปไตย คือ รู้หลักความเป็นใหญ่ที่เรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการคือ อุตตาริปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ของตนเป็นใหญ่ ฝ่ายที่เป็นกษัตริย์ในด้านนี้คือ การเว้นจากการทำความชั่ว มุ่งทำความดีด้วยการเคารพตนเอง โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ หันไปตามเสียงนิทา สรรเสริญ เป็นต้น ฝ่ายที่เป็นกษัตริย์ได้แก่ เว้นจากการทำชั่ว มุ่งทำความดีด้วยการเคารพเสียงของชนหมู่มาก และ ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยการคำนึงถึงสิ่งที่ได้ศึกษา ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักพิจารณาอย่างถ่องแท้ ตามกำลังสติปัญญา และมุ่งคิดพิจารณาด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงาม ตามหลักโดยทั่วไป ได้แก่ การรู้จักเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา และข้อบังคับทางสังคมหรือองค์กรนั้น ๆ

ดังนั้นหากเราต้องการถือเอาความถูกต้องเป็นใหญ่ จะต้องยึดหลักของธรรมาธิปไตย โดยมีได้ถือตนหรือถือโลกเป็นใหญ่

๒) มีส่วนในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการมีส่วนร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว ที่เรียกว่า อภิธานียธรรม คือ หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ พร้อมเพรียงกันประชุม ไม่ทำตามอำเภอใจตนเอง ให้เกียรติผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี เคารพสักการะโบราณสถาน และดูแลรักษาผู้ทรงศีล

แม้ประเทศไทย จะประกาศว่าสามารถบรรลุ “เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ” (Millennium Development Goals-MDGs) ที่กำหนดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ แต่ประชาชนในประเทศเพื่อนบ้านยังเผชิญกับปัญหาความยากจน และมาตรฐานการดำรงชีวิตต่ำกว่ามาตรฐานเอมดีจีของยูเอ็น ที่ประกอบไปด้วยเป้าหมายพัฒนาเพื่อการขจัดความยากจนและความหิวโหย การพัฒนาการศึกษาขั้นประถม การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศ การลดอัตราการตายของเด็ก การพัฒนาสุขภาพของแม่ การป้องกันโรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคติดต่ออื่นๆ การรักษาสีงแวดล้อมอย่างยั่งยืน และการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาในโลก แต่เมื่ออาเซียนจะรวมกันเป็นประชาคม และมีการเคลื่อนย้ายของประชากร ในด้านแรงงาน และวัฒนธรรมอย่างเสรี อาจจะทำให้เกิดปัญหาที่กลายเป็นตัวถ่วงความเจริญของอาเซียนในมุมมองของนักวิชาการ

ศูนย์ความเป็นเลิศแห่งภูมิภาคอาเซียนทางด้านเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (เออาร์ซี เอ็มดีจี) แห่งสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (เอไอที) ได้จัดงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งแรกทางด้านการจัดทำแผนดำเนินการของอาเซียนเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (เอ็มจีดี) โดยมีตัวแทนจากประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง ๑๐ ประมาณ ๑๕๐ คนเข้าร่วมการสัมมนา เพื่อกำหนดแผนการดำเนินการของประเทศสมาชิกในการสร้างแผนดำเนินการของอาเซียน เพื่อการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาในภาคสังคมที่จะกลายเป็นตัวถ่วงความก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจและการเมืองของอาเซียน ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเสาหลักแห่งประชาคมอาเซียนทั้ง ๓ เสา ตามที่ระบุไว้ใน “ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน” ที่ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง ๑๐ เห็นชอบและร่วมลงนามเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๔๖ ซึ่งถือว่าเป็นพิมพ์เขียวของการเป็นประชาคมอาเซียนและกำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียน ก่อตั้งและเสริมสร้าง ๓ เสาหลัก

อย่างไรก็ตาม ในงานสัมมนา “การพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนตามมาตรฐาน เอ็มดีจี” ซึ่งประเทศสมาชิกทั้ง ๑๐ เข้าร่วมระดมสมองเพื่อการวางแนวทางพัฒนาเอ็มดีจีใน อาเซียน และมีเจ้าหน้าที่อาเซียนในหลายประเทศได้พูดถึงการร่วมพัฒนาอาเซียน ในแบบองค์ รวม ซึ่งยังเป็นจุดอ่อนของประเทศสมาชิกอาเซียน ที่มีความแตกต่างทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการปกครองค่อนข้างมาก แต่หากอาเซียนสามารถก้าวผ่านขีดจำกัดนั้นได้ และนำไปสู่การ พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านของอาเซียน จะทำให้อาเซียน เป็นประชาคมที่มีความเข้มแข็งที่สุดแห่งหนึ่งในโลก

ประโยชน์ของอาเซียนกับวิธีแก้ไขปัญหาความยากจนกรณีศึกษาจากประเทศไทย

แผนงานความยากจนและสิ่งแวดล้อม (PEI) คืออะไร แผนงานความยากจนและ สิ่งแวดล้อม (PEI) เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างสำนักงานโครงการพัฒนาแห่ง สหประชาชาติ (UNDP) และสำนักงานโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ที่มีการ ดำเนินการในภูมิภาคแอฟริกา เอเชียแปซิฟิก ลาตินอเมริกาและยุโรป โดยเป็นการทำงาน ร่วมกับรัฐบาลของแต่ละประเทศเพื่อบูรณาการประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผน และการจัดสรรงบประมาณใน ระดับชาติและระดับท้องถิ่น ด้วยความเชื่อว่าการแก้ปัญหาความยากจนและการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปด้วยกัน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มีความเท่าเทียมและยั่งยืน อันจะนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน

นโยบายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการปลูกพืช เศรษฐกิจเชิงเดี่ยวและการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่งผลกระทบต่อ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากความ เสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ก็คือกลุ่มคนยากจนที่มีวิถีชีวิตพึ่งพิงกับทรัพยากรทาง ธรรมชาติเหล่านี้

ในอดีตที่ผ่านมา นโยบายการพัฒนาของประเทศไทยมักจะถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง โดยเจ้าหน้าที่ที่คำนึงถึงเฉพาะหน้าที่ และความรับผิดชอบของหน่วยงานตน มากกว่า จะคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของคนในท้องถิ่น ในปัจจุบันประเทศไทยจึงเผชิญหน้า กับความท้าทายของทิศทางการพัฒนาในอนาคต เพื่อที่จะเลือกการพัฒนาที่ไม่ได้มุ่งหวังเพียง

แค่การลดจำนวนคนยากจน แต่สามารถสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติไปพร้อมกันด้วย และการปรับเปลี่ยนในทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาแบบใหม่ ที่คำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนทุกภาคส่วนในสังคม

สรุป

สังคมไทยปัจจุบันนั้นมีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย หากความสงบมิได้ ทั้งที่เป็นแดนแห่งพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาถึงเหตุที่แท้จริงแล้วจะพบว่า มูลเหตุของปัญหามีจุดกำเนิดมาจากความเสื่อมทางจิตใจของคนในสังคมเป็นเพราะการขาดคุณธรรมประจำใจ ดังนั้นการแก้ปัญหาที่ถูกต้องที่สุด คือการทำให้คนในสังคม มีศีลธรรมประจำใจ การปลูกฝังศีลธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจได้ดังนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยอยู่หลายประการข้อสำคัญที่สุดก็คือ “การมีแบบอย่างที่ดีของสังคม” การมีแบบอย่างที่ดีของสังคม หมายถึง คุณความดีที่คนไทยทุกคนสมควรนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ทั้งหมด มีอยู่แล้วใน “หลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา”

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^๖ ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนา เป็นหลักนำทางในการพัฒนา ไว้อย่างน่าสนใจว่าปัจจุบันนี้ ได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลดีบรรลุจุดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้นไม่เพียงพอประสบการณ์ในการพัฒนาตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมาได้สอนให้เป็นที่ตระหนักว่าการมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียว นั้น แม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมาย ก็ไม่ทำให้สังคมบรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรืองและสันติสุขที่แท้จริงได้ ตามวัตถุประสงค์ กลับสร้างปัญหาอย่างมากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปรากฏว่ามีคนยากจนแร้นแค้นแผ่ขยายทั่วไปทั้งในเมืองและชนบท การกระจายรายได้ของประชากรไม่ดำเนินไปด้วยดีฐานะทางเศรษฐกิจของคนกลับห่างไกลกันมากขึ้น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทวีสูงขึ้น ป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ต้นน้ำลำธารร่อยหรอลง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล แผ่นดินแห้งแล้ง ทำให้ทำการเกษตร

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๓).

ยากลำบากมากขึ้น ส่งผลต่อความยากจนแร้นแค้นยิ่งขึ้นไปอีก ประสบปัญหาทางการตลาด มีการเอาใจเอาเปรียบกันมาก เกิดมลภาวะทั้งในดิน ในน้ำ และท้องฟ้า คุณภาพต่อชีวิตและสุขภาพของประชากรทั่วทุกคน

บทเรียนจากการพัฒนาสอนให้รู้ว่า การพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านและอย่างทั่วถึง ไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียว ซึ่งจะเป็นการพัฒนาแนวคิดที่เปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น และการพัฒนาตัวชีวิตที่เหมาะสมกว่าเดิมให้เป็นที่ยอมรับได้ย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายที่สามารถใช้เวลาอันสั้นในการจัดทำหรือเปลี่ยนแปลงได้ จะเห็นว่า แม้แต่ในระดับนานาชาติก็เหมือนยังอยู่ในการทำงานในขั้นเริ่มต้นของการเดินทางอันยาวไกล ในส่วนของประเทศไทย ได้พัฒนาบางสิ่งบางอย่างมาพอสมควรแล้วและปัจจุบันมีปัญหาที่ถกเถียงหลายด้านและซับซ้อนมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ประเทศมาถึงจุดหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญในการวางแผนว่าต้องการพัฒนาประเทศต่อไปแบบใด อะไรจะเป็นทางเลือกหรือทางหลัก จะเดินต่อไปอย่างไร เพื่อจุดหมายใด จะให้ประชาชนร่วมกำหนดอนาคตของประเทศด้วยได้อย่างไร ท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่บั่นทอนทุนทางสังคมของเราไปไม่น้อย และทำให้เสียโอกาสไปแล้วมากมายในหลายปีที่ผ่านมา

การพยายามพัฒนานโยบายสาธารณะที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งสามารถทำให้ประชาชนมีความสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืน จึงไม่ควรเป็นเรื่องฉาบฉวยหรือเรียกคะแนนนิยมเท่านั้น การศึกษาสภาพการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องว่ามีความสุขของประชาชนในด้านใดอย่างไร จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำนโยบายและต่อประชาชนเองในการรับรู้ข่าวสาร จะเห็นว่าประเทศที่พัฒนาแล้วที่ได้มีการจัดทำระบบข้อมูลและวิจัยที่เชื่อถือได้และต้องการเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนทราบเป็นระยะ ๆ รวมทั้งจะพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นโดยให้ความสำคัญของกระบวนการประชาเสวนาที่ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของความริเริ่มในการคัดเลือกปัจจัยที่มีผลสะท้อนความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศของตน ให้เป็นดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่คนในประเทศต้องการเห็นและตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง

สุดท้ายนี้ สิ่งที่มีความสำคัญยิ่งกว่าการพัฒนาซึ่งเป็นเรื่องฝีมือในการนำสังคมไปสู่เป้าหมาย คือ การปฏิบัติให้ได้จริงในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะตามครรลองของการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศไทย โดยบูรณาการพุทธธรรม และเศรษฐกิจพอเพียงที่

๔๒ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙)

เน้นประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริงทำให้ถึงเป้าหมายชีวิตที่ดีและมีความสุขได้เอง และจากการที่แนวคิดการนำหลักพุทธธรรมที่เริ่มต้นด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์, อริยทรัพย์ ๗ และหลักพุทธธรรมสำคัญ ที่ควรจะนำมาประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไปในการแก้ปัญหาความยากจน จึงควรจะทำให้สาระหรือแก่นแท้ของหลักธรรมดังกล่าวนั้นมีผลต่อความคิดและวิถีชีวิตคนไทยได้ ให้นั้นการพัฒนาโดยแก่นสาระและปัญญามากกว่ารูปแบบ อันที่จริงประเทศไทยสามารถใช้ทุนทางวัฒนธรรมบางประการที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นสังคมแห่งความสุขที่สามารถเป็นแบบอย่างได้โดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับแนวทางพุทธศาสนาอันเป็นการพัฒนาความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน เสนอเป็นแนวทางการพัฒนาในระดับชาติ และระดับสากลอาเซียนด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลอันจะนำไปสู่ประโยชน์สุขไม่เพียงแต่ต่อสังคมไทยเท่านั้นแต่กับสังคมโลกด้วย

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระครูสันติธรรมมาภีรัต (บุญชัย สุนติกโร). “**การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ตามหลักสัปปุริสธรรม**” **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๙ พ.ศ.๒๕๕๖ ฉบับพิเศษวันวิสาขบูชา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น** . กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖.

_____, **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**.

กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๓.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **ประมวลสถิติที่สำคัญของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักสถิติแห่งชาติ, ๒๕๕๕.

